

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ
«УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР» /
Я. С. КАЛАКУРА, О. О. РАФАЛЬСЬКИЙ, М. Ф. ЮРІЙ. –
К.: Пієнд ІМ. І. Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ, 2015. – 496 С.

Становлення України як самостійної та незалежної держави в умовах цивілізаційних зовнішніх викликів, питання збереження української культури та мови, формування захищеного вітчизняного гуманітарного простору в умовах агресивної інформаційної політики Російської Федерації значно активізувало вітчизняні наукові дослідження в сфері гуманітарних наук. Відтак дослідження сутнісних засад національної культури, місця українського культурного ландшафту у європейському та світовому цивілізаційному і культурному просторі є дуже актуальним у контексті сьогодення.

Слід зазначити, що в умовах глобалізаційних процесів тільки збереження власної національно-культурної ідентичності буде сприяти формуванню стійкого і консолідованого суспільства, здатного відповісти на численні виклики сучасного світу і здійснити повноцінну економічну, соціальну й політичну модернізацію.

Відтак автори монографії поставили перед собою досить амбітне завдання: розглянути сутність цивілізаційного розуміння української культури, дослідити її державотворче значення.

Як правильно відзначають автори дослідження, питання збереження і розвитку національної культури є ключовими в контексті становлення української нації та зміцнення української державності. В даному контексті відомий дослідник Ю. Бромлей відзначав, що неодмінною і найважливішою

умовою існування нації та етносу як цілісних систем залишаються інтегруючі функції культури. Позбавте будь-який етнос внутрішніх культурних зв'язків – і він неминуче асимілюється. Пам'ятки культури разом із топонімами, місцями пам'яті утворюють символічний простір існування нації, який сприяє згуртуванню спільноти навколо нового національного чи політичного проекту, вихованню модерної національної свідомості. Відтак національна культура є одним із ключових чинників формування загальнонаціональної ідентичності, посилення української державності. Численні історичні приклади підтверджують той факт, що народ, який втрачає або якого позбавляють атрибутів своєї національної та соціокультурної ідентичності, неспроможний організуватися політично і творити власну державність, приречений на асиміляцію до експансіоністської культури. Саме недостатня увага до підтримки і розвитку національної культури у південних і східних регіонах і призвела до формування проросійської регіональної ідентичності та уможливила російську збройну експансію в ці регіони.

У монографії досить відчутно простежується роль і значення такого фундаментального чинника, як цивілізаційна визначеність, культурна приналежність і демократичний вибір України. Це – складові європейського світу, котрі визначають пошук нашою державою свого місця в євроінтеграційних процесах.

Автори монографії досить ґрунтовно дослідили історіософське розуміння взаємодії культури і цивілізації в контексті сучасного українського культуротворення. Позитивно слід відзначити, що в дослідженні національної культури і ментальності авторами досить вдало був використаний цивілізаційний підхід, який є набагато ефективнішим порівняно з формаційним.

Значним досягненням авторів монографії було також всебічне дослідження періодизації історії української культури в контексті змінюваності культурної картини світу. Зокрема, в роботі висвітлені сакральні передумови формування давньоукраїнської культури, особливості становлення культури княжої України, її розвиток у ренесансну та модерну епохи, досліджені культурні процеси в Україні в імперську добу. Досить глибоко також проаналізований руйнівний вплив більшовицького тоталітаризму на розвиток української культури.

На особливу увагу заслуговують останні розділи монографії, присвячені аналізу пострадянських трансформаційних та євроінтеграційних процесів в українській культурі, дослідженню культурологічного виміру Майдану та Революції Гідності, важливих подій, радісних і близьких та в той же час трагічних і болючих для кожного з нас. Авторами правильно було відзначено, що саме Революція Гідності найбільш чітко окреслила цивілізаційну визначеність України, для якої цінності свободи, демократії, солідарності, соціальної справедливості, захисту прав і свободи людини є основоположними. І якщо до цього ідеологи «руського мира» намагалися нав'язати нам міфи про єдність трьох слов'янських народів, любов «великого» російського

народу до інших народів, близькість української і російської культур, то після Майдану і збройного вторгнення Російської Федерації у південні та східні регіони нашої країни ці міфи були зруйновані. В цьому контексті варто згадати пророчі ідеї С. Хантінгтона, який, говорячи про цивілізаційний розлом в Україні, зазначав, що до цього можуть призвести ідеї патерналізму, колективістського етатизму, азійського деспотизму московських самодержців.

Досить позитивним у монографічному дослідженні є ґрунтовне висвітлення людиновимірності української культури, деякою мірою тому, що це співзвучно науковим розвідкам автора цих рядків. Як правильно відзначають автори, саме світ людини, її духовності – це, насамперед, світ культури, який акумулює в собі систему цінностей, норм та інститутів, а через цінності відбувається регуляція людської діяльності в усіх сферах суспільного життя. На думку авторів дослідження, яку ми повністю підтримуємо, аморальність, бездуховність, бездіяльність попередньої правлячої еліти, її неповага до власної культури, нерозуміння важливості ґрунтовної і комплексної підтримки розвитку національної культури і призвело до тих негативних наслідків, які ми маємо не тільки в сфері культури, а й в інших сферах суспільного життя. І гуманітарна катастрофа на сході країни – це також один із цих наслідків. Цілком також погоджуємося з думкою авторів монографічного дослідження про те, що підтримка і розвиток національної культури, яка включає в себе як культуру українського титульного етносу, так і культури національних меншин, що проживають на території України, є одним із першочергових завдань

української держави на сучасному етапі. На наше переконання, сьогодні ми маємо забезпечити культурне та духовне державотворення України – перехід до домінування духовних, громадянських і політичних цінностей, інтересів людини і суспільства, принципів моральної, відкритої та відповідальної політики, високого професіоналізму й відданості, всього того, що можна назвати служінням народу і Батьківщині.

Враховуючи сказане вище, можна зробити висновок, що, завдяки обраному авторським колективом підходу, монографія є дуже багатоплановою, багатий фактологічний матеріал спонукає до подальших досліджень, зумовлює активізацію творчої думки її читачів. Слід також відзначити досконалу редакторську працю в монографії, цілком науковий стиль викладу матеріалу.

Монографія привертає увагу не лише своєю фундаментальністю, комплексністю, а й певними особливостями. По-перше, високим теоретико-методологічним рівнем, значним поглибленням

досліджуваної тематики. По-друге, комплексним, різнобічним розглядом проблем. По-третє, глибокою обумовленістю наукових і прикладних аспектів досліджуваних проблем, органічним взаємозв'язком теорії і практики. Зокрема, в останніх її розділах є чіткі вказівки на те, які управлінські дії потрібні для вирішення визначених проблем.

Підсумовуючи, слід зазначити, що монографія «Українська культура: цивілізаційний вибір» є ґрунтовним і багатогранним дослідженням сутнісних засад української культури, яке відкриває нові глибини і закладає нові горизонти у дослідженні даної проблематики, дає широкий простір для фахових дискусій серед науковців.

Леонід ЧУПРІЙ

доктор політичних наук,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології
та політології НАУ,
директор Центру соціально-
політичних досліджень «Генеза»

АГРЕСІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ В ЦЕНТРІ УВАГИ ВЧЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Агресія Російської Федерації проти України супроводжується дезінформацією, що має характер цілеспрямованої, системної, добре фінансованої державної політики. Нещодавно Президент України відзначив, що козирем Путіна є брехня [4]. У сучасних інформаційних потоках неправдиві й неточні історії такі значні, що НАТО і Європейський Союз

створили спеціальні відділення для виявлення і спростування дезінформації, зокрема, заяв з Росії [5].

Відтак Україна мусить протиставити потужному потоку кремлівської брехні правдиві факти, власну ідеологію та неупереджену аналітику. З огляду на це та на доручення Кабінету Міністрів України №48637/1/1-15 від 9.12.2015 р.